SEJARAH TINGKATAN 1 · BAB 04

Mengenali Tamadun

Subjektif berstruktur & esei

10 soalan berstruktur · 5 esei · 100 markah latihan

Nama: _____

Kelas: _____ Tarikh: _____

Markah semakan kendiri: _____ / 100

Cuba dahulu. Semak kemudian.

Jawab semua soalan dengan kata-kata sendiri. Soalan bertanda Mudah disediakan untuk membina keyakinan sebelum mencuba Sederhana dan Cabaran. Gunakan kertas tambahan jika perlu.

Subjektif: bahagian (a) 2 markah dan bahagian (b) 4 markah. Esei: 8 markah setiap satu. Agihan ini untuk latihan, bukan format peperiksaan rasmi KPM.

Cara membina jawapan

Nyatakan: beri fakta yang diminta. Jelaskan atau huraikan: beri fakta serta penerangan yang berkaitan. Bandingkan: nyatakan persamaan atau perbezaan mengikut aspek yang diminta.

F = fakta atau isi. H = huraian yang menyokong fakta bernombor sama. Jangan beri dua markah untuk idea yang diulang. Gunakan contoh jawapan sebagai panduan, bukan untuk dihafal bulat-bulat.

Rujukan: buku teks KPM/DBP Sejarah Tingkatan 1, 2016, hlm. 74–89; DSKP KSSM KPM 2016. Untuk murid Tingkatan 1 sesi 2026.

Soalan dan panduan jawapan asli. Bukan soalan rasmi, skema rasmi atau ramalan peperiksaan. Semakan guru bebas belum dibuat.

Bahagian A · Subjektif berstruktur

Jawab kedua-dua bahagian bagi setiap soalan.

B4S01 · Istilah tamadun membantu menerangkan kemajuan kehidupan masyarakat.

B4S01 · Mudah · Buku teks hlm. 76–77 · SP 4.1.1

(a) Nyatakan maksud umum tamadun dan istilahnya dalam bahasa Inggeris. [2 markah]

(b) Terangkan maksud tamadun berdasarkan huraian bahasa Arab dan bahasa Melayu dalam buku teks. [4 markah]

B4S02 · Pandangan Islam menghuraikan tamadun berasaskan Islam sebagai al-Din.

B4S02 · Mudah · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

(a) Nyatakan dua dimensi pembangunan dalam konsep tamadun Islam. [2 markah]

(b) Jelaskan penekanan tamadun menurut pandangan Islam dan pandangan Barat yang diterangkan dalam buku teks. [4 markah]

Bahagian A · Subjektif berstruktur

Jawab kedua-dua bahagian bagi setiap soalan.

B4S03 · Ibn Khaldun dan Syed Muhammad Naquib Al-Attas membincangkan konsep tamadun.

B4S03 · Sederhana · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

(a) Nyatakan dua konsep yang diperkenalkan oleh Ibn Khaldun dalam perbincangan tamadun. [2 markah]

(b) Jelaskan pandangan Ibn Khaldun tentang hadharah dan pandangan Al-Attas tentang kehidupan bertamadun. [4 markah]

B4S04 · Pertanian dan perdagangan merupakan satu daripada ciri tamadun awal dunia.

B4S04 · Mudah · Buku teks hlm. 80–81 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua usaha yang menggalakkan pertanian dalam tamadun awal. [2 markah]

(b) Terangkan perdagangan tempatan dan perdagangan jarak jauh dalam tamadun awal. [4 markah]

Bahagian A · Subjektif berstruktur

Jawab kedua-dua bahagian bagi setiap soalan.

B4S05 · Perkembangan kota memerlukan pengurusan yang teratur.

B4S05 · Sederhana · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3, K4.1.6

(a) Nyatakan golongan yang memerintah negara-kota pada peringkat awal dan golongan yang kemudian mengambil alih. [2 markah]

(b) Jelaskan dua cara urusan pemerintahan negara-kota dikendalikan dengan lebih teratur. [4 markah]

B4S06 · Kampung boleh berkembang menjadi bandar apabila jumlah penduduk bertambah.

B4S06 · Sederhana · Buku teks hlm. 82–82 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua fungsi bandar pada peringkat awal tamadun. [2 markah]

(b) Huraikan dua ciri bandar yang menunjukkan kehidupan masyarakat semakin teratur. [4 markah]

Bahagian A · Subjektif berstruktur

Jawab kedua-dua bahagian bagi setiap soalan.

B4S07 · Penduduk bandar menjalankan tugas yang berlainan untuk memenuhi pelbagai keperluan.

B4S07 · Mudah · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3

(a) Namakan dua pekerjaan yang wujud dalam tamadun awal selain petani. [2 markah]

(b) Terangkan peranan jurutera dan artisan dalam tamadun awal. [4 markah]

B4S08 · Kemajuan teknologi dan organisasi sosial memperlihatkan dua aspek berbeza dalam tamadun awal.

B4S08 · Cabaran · Buku teks hlm. 83–83 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua asas pembahagian kelas sosial masyarakat tamadun awal. [2 markah]

(b) Jelaskan bagaimana teknologi membantu kehidupan melalui pembuatan logam dan penciptaan roda. [4 markah]

Bahagian A · Subjektif berstruktur

Jawab kedua-dua bahagian bagi setiap soalan.

B4S09 · Tamadun awal mempunyai institusi agama dan sistem tulisan.

B4S09 · Sederhana · Buku teks hlm. 84–84 · SP 4.1.3

(a) Apakah piktograf? Nyatakan satu kegunaan tulisan dalam tamadun awal. [2 markah]

(b) Jelaskan dua ciri agama dan kepercayaan dalam tamadun awal: institusi agama dan kepercayaan kepada tuhan. [4 markah]

B4S10 · Contoh situasi: Murid melihat pameran replika tulisan piktograf dan patung pemerintah tamadun awal.

B4S10 · Cabaran · Buku teks hlm. 84–85 · SP 4.1.3, K4.1.8

(a) Nyatakan dua subjek patung atau lukisan yang dihasilkan oleh artis tamadun awal. [2 markah]

(b) Pada pendapat anda, jelaskan dua sebab sumbangan tulisan dan kesenian tamadun awal perlu dihargai. Berikan satu sebab bagi setiap bidang. [4 markah]

Bahagian B · Esei

B4E01 · Huraikan empat ciri tamadun awal berikut: pertanian dan perdagangan, sistem pemerintahan, pembentukan bandar serta pengkhususan pekerjaan. Berikan satu huraian bagi setiap ciri.

B4E01 · Mudah · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3

8 markah · Gunakan isi dan huraian yang berkaitan.

Rangka bantuan

1. Tulis nama ciri sebagai isi utama.
2. Tambah satu penerangan atau contoh yang tepat.
3. Sediakan empat perenggan pendek.

Bahagian B · Esei

B4E02 · Terangkan konsep tamadun menurut Islam dan Barat seperti yang dihuraikan dalam buku teks. Bincangkan empat perkara: pembangunan Islam, pandangan Al-Attas, penekanan Barat dan pandangan Toynbee.

B4E02 · Mudah · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

8 markah · Gunakan isi dan huraian yang berkaitan.

Rangka bantuan

1. Bahagikan jawapan kepada empat perkara yang diminta.
2. Berikan satu isi dan satu huraian bagi setiap perkara.
3. Nyatakan nama tokoh dengan tepat apabila menggunakan pandangannya.

Bahagian B · Esei

B4E03 · Jelaskan empat pencapaian budaya dan pemikiran tamadun awal melalui teknologi, agama dan kepercayaan, tulisan serta kesenian. Sokong setiap isi dengan satu contoh atau fungsi.

B4E03 · Sederhana · Buku teks hlm. 83–85 · SP 4.1.3

8 markah · Gunakan isi dan huraian yang berkaitan.

Rangka bantuan

1. Bezakan keempat-empat bidang pencapaian.
2. Pilih contoh yang benar-benar diterangkan dalam Bab 4.
3. Hubungkan contoh kepada isi, bukan sekadar menyenaraikan nama.

Bahagian B · Esei

B4E04 · Huraikan empat peranan pekerjaan dalam tamadun awal: pegawai pemerintah, jurutera, artisan serta saudagar atau pedagang. Jelaskan satu butiran sokongan bagi setiap peranan.

B4E04 · Sederhana · Buku teks hlm. 81–83 · SP 4.1.3

8 markah · Gunakan isi dan huraian yang berkaitan.

Rangka bantuan

1. Mulakan setiap perenggan dengan golongan pekerjaan.
2. Hubungkan tugas mereka dengan urusan tamadun.
3. Elakkan mengulang tugas golongan yang sama.

Bahagian B · Esei

B4E05 · Jelaskan hubungan antara empat perkembangan berikut dalam pembentukan tamadun awal: pertanian, pembentukan bandar, pengkhususan pekerjaan dan sistem pemerintahan. Bina empat isi yang masing-masing disertai sebab atau kesan yang tepat.

B4E05 · Cabaran · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3, K4.1.6

8 markah · Gunakan isi dan huraian yang berkaitan.

Rangka bantuan

1. Mulakan dengan pertanian dan petempatan kekal.
2. Hubungkan pertambahan penduduk dengan bandar serta pekerjaan.
3. Akhiri dengan keperluan mengurus kota melalui pemerintahan.

Panduan jawapan & semakan kendiri

Bandingkan jawapan anda dengan isi penting. Setiap kriteria membawa 1 markah. H hanya diberi jika F yang berkaitan dipenuhi. Jumlah bagi setiap bahagian tidak boleh melebihi markah soalan.

Ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat dalam skop KPM boleh diterima jika menepati soalan. Senarai ini menunjukkan satu laluan jawapan. Dapatkan pertimbangan guru untuk isi alternatif yang munasabah.

Bahagian A · Subjektif

B4S01 · Istilah tamadun membantu menerangkan kemajuan kehidupan masyarakat.

B4S01 · Mudah · Buku teks hlm. 76–77 · SP 4.1.1

(a) Nyatakan maksud umum tamadun dan istilahnya dalam bahasa Inggeris. [2 markah]

Panduan: Berikan takrif umum dan satu istilah.

Contoh jawapan: Tamadun ialah pencapaian tertinggi masyarakat dalam pelbagai bidang kehidupan. Istilah bahasa Inggerisnya ialah civilisation.

F1 Pencapaian tertinggi masyarakat dalam pelbagai bidang kehidupan. [1 markah]

F2 Civilisation. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Terangkan maksud tamadun berdasarkan huraian bahasa Arab dan bahasa Melayu dalam buku teks. [4 markah]

Panduan: Berikan satu isi utama dan satu butiran bagi setiap bahasa.

Contoh jawapan: Dalam huraian bahasa Arab, tamadun dikaitkan dengan ketinggian budi bahasa serta pembukaan bandar, melalui istilah mudun, madain dan madana. Dalam bahasa Melayu pula, tamadun merujuk kemajuan kebendaan dan perkembangan pemikiran yang meliputi bidang sosial, budaya serta politik.

F1 Dalam huraian bahasa Arab, tamadun dikaitkan dengan tinggi budi bahasa. [1 markah]

H1 Ia turut dikaitkan dengan pembukaan bandar melalui istilah mudun, madain dan madana. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Dalam bahasa Melayu, tamadun merujuk kemajuan kebendaan dan perkembangan pemikiran masyarakat. [1 markah]

H2 Kemajuan itu merangkumi bidang seperti sosial, budaya dan politik. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S02 · Pandangan Islam menghuraikan tamadun berasaskan Islam sebagai al-Din.

B4S02 · Mudah · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

(a) Nyatakan dua dimensi pembangunan dalam konsep tamadun Islam. [2 markah]

Panduan: Fikirkan pembangunan yang dapat dilihat dan pembangunan dalaman manusia.

Contoh jawapan: Dua dimensi tersebut ialah pembangunan lahiriah dan pembangunan rohaniah.

F1 Pembangunan lahiriah. [1 markah]

F2 Pembangunan rohaniah. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Jelaskan penekanan tamadun menurut pandangan Islam dan pandangan Barat yang diterangkan dalam buku teks. [4 markah]

Panduan: Bagi setiap pandangan, nyatakan penekanan dan satu huraian.

Contoh jawapan: Pandangan Islam menghubungkan pembangunan lahiriah dengan rohaniah berasaskan nilai al-Quran, hadis serta ajaran Nabi Muhammad SAW. Huraian pandangan Barat dalam buku teks pula menekankan pembangunan lahiriah seperti kesenian, penulisan, undang-undang dan perbandaran.

F1 Islam menghubungkan pembangunan lahiriah dan rohaniah. [1 markah]

H1 Pembangunan berasaskan nilai yang disarankan al-Quran, hadis dan ajaran Nabi Muhammad SAW. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Pandangan Barat menekankan pembangunan lahiriah. [1 markah]

H2 Antara bidangnya ialah kesenian, penulisan, undang-undang atau perbandaran. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S03 · Ibn Khaldun dan Syed Muhammad Naquib Al-Attas membincangkan konsep tamadun.

B4S03 · Sederhana · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

(a) Nyatakan dua konsep yang diperkenalkan oleh Ibn Khaldun dalam perbincangan tamadun. [2 markah]

Panduan: Kedua-dua istilah disebut dalam huraian bukunya Muqaddimah.

Contoh jawapan: Dua konsep tersebut ialah umran dan hadharah.

F1 Umran. [1 markah]

F2 Hadharah. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Jelaskan pandangan Ibn Khaldun tentang hadharah dan pandangan Al-Attas tentang kehidupan bertamadun. [4 markah]

Panduan: Huraikan satu pandangan bagi setiap tokoh.

Contoh jawapan: Bagi Ibn Khaldun, hadharah mengandungi prinsip nilai seperti akidah, syarak dan akhlak. Al-Attas pula mengaitkan tamadun dengan kehidupan bermasyarakat yang mencapai kehalusan tatasusila serta kebudayaan yang luhur.

F1 Hadharah mengandungi prinsip nilai. [1 markah]

H1 Nilai tersebut meliputi akidah, syarak, akhlak, falsafah, kebudayaan atau peradaban. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Al-Attas mengaitkan tamadun dengan kehalusan tatasusila dalam kehidupan bermasyarakat. [1 markah]

H2 Masyarakat turut mencapai kebudayaan yang luhur. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S04 · Pertanian dan perdagangan merupakan satu daripada ciri tamadun awal dunia.

B4S04 · Mudah · Buku teks hlm. 80–81 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua usaha yang menggalakkan pertanian dalam tamadun awal. [2 markah]

Panduan: Pilih usaha berkaitan alat, air atau bentuk tanah.

Contoh jawapan: Dua usaha tersebut ialah pembinaan saliran dan pembinaan teres di tanah tinggi.

F1 Satu jawapan yang tepat daripada: pembinaan saliran, pembinaan teres di tanah tinggi, penciptaan peralatan atau kincir angin. [1 markah]

F2 Satu lagi jawapan berbeza daripada senarai F1. Jangan beri markah kedua untuk idea yang sama. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Terangkan perdagangan tempatan dan perdagangan jarak jauh dalam tamadun awal. [4 markah]

Panduan: Jelaskan pihak atau kawasan yang terlibat dan barang yang dipertukarkan.

Contoh jawapan: Dalam perdagangan tempatan, masyarakat kota mendapatkan makanan dan hasil pertanian dengan menukarkan kraf tangan atau perkhidmatan. Perdagangan jarak jauh pula melibatkan kawasan tamadun yang berbeza, dengan pertukaran barangan untuk mendapatkan bahan mentah seperti logam, emas dan besi.

F1 Perdagangan tempatan melibatkan masyarakat kota mendapatkan makanan atau hasil pertanian. [1 markah]

H1 Mereka menukarkannya dengan barangan kraf tangan atau perkhidmatan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Perdagangan jarak jauh melibatkan masyarakat daripada kawasan tamadun yang berbeza. [1 markah]

H2 Mereka bertukar barangan dengan penduduk yang mempunyai bahan mentah seperti logam, emas atau besi. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S05 · Perkembangan kota memerlukan pengurusan yang teratur.

B4S05 · Sederhana · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3, K4.1.6

(a) Nyatakan golongan yang memerintah negara-kota pada peringkat awal dan golongan yang kemudian mengambil alih. [2 markah]

Panduan: Susun dua golongan mengikut perubahan pemerintahan.

Contoh jawapan: Pada peringkat awal, negara-kota diketuai pendeta. Kemudian, raja mengambil alih peranan sebagai pemerintah.

F1 Pada peringkat awal, pendeta memerintah negara-kota. [1 markah]

F2 Kemudian raja mengambil alih pemerintahan. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Jelaskan dua cara urusan pemerintahan negara-kota dikendalikan dengan lebih teratur. [4 markah]

Panduan: Hubungkan pentadbiran dengan pembantu pemerintah dan undang-undang.

Contoh jawapan: Raja dibantu oleh pegawai daripada golongan bangsawan dan pendeta untuk memerintah negara-kota. Selain itu, undang-undang dibentuk bagi melicinkan urusan pentadbiran negara.

F1 Raja dibantu oleh pegawai. [1 markah]

H1 Pegawai terdiri daripada golongan bangsawan dan pendeta yang membantu pemerintahan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Undang-undang dibentuk. [1 markah]

H2 Undang-undang melicinkan urusan pentadbiran negara. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S06 · Kampung boleh berkembang menjadi bandar apabila jumlah penduduk bertambah.

B4S06 · Sederhana · Buku teks hlm. 82–82 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua fungsi bandar pada peringkat awal tamadun. [2 markah]

Panduan: Pilih fungsi pusat kegiatan yang berbeza.

Contoh jawapan: Bandar menjadi pusat kegiatan politik dan ekonomi.

F1 Satu jawapan yang tepat daripada: pusat kegiatan politik, ekonomi atau kebudayaan. [1 markah]

F2 Satu lagi jawapan berbeza daripada senarai F1. Jangan beri markah kedua untuk idea yang sama. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Huraikan dua ciri bandar yang menunjukkan kehidupan masyarakat semakin teratur. [4 markah]

Panduan: Bagi setiap ciri, berikan satu butiran kemudahan atau tujuan.

Contoh jawapan: Bandar mempunyai pelan bangunan dan petempatan yang tersusun. Rumah kediaman dilengkapi kemudahan seperti perigi, bilik mandi dan tandas. Prasarana bandar juga diatur secara sistematik, termasuk pasar, rumah ibadat serta kawasan kediaman.

F1 Pelan bangunan dan petempatan disusun dengan teratur. [1 markah]

H1 Rumah mempunyai kemudahan seperti perigi, bilik mandi atau tandas. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Prasarana bandar diatur secara sistematik. [1 markah]

H2 Terdapat kemudahan seperti pasar, rumah ibadat atau kawasan kediaman yang tersusun. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S07 · Penduduk bandar menjalankan tugas yang berlainan untuk memenuhi pelbagai keperluan.

B4S07 · Mudah · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3

(a) Namakan dua pekerjaan yang wujud dalam tamadun awal selain petani. [2 markah]

Panduan: Fikirkan urusan cukai, pengairan, keselamatan atau pertukangan.

Contoh jawapan: Dua pekerjaan tersebut ialah pengutip cukai dan jurutera.

F1 Satu jawapan yang tepat daripada: pengutip cukai, jurutera, tentera, artisan, saudagar atau pekerjaan pentadbiran. [1 markah]

F2 Satu lagi jawapan berbeza daripada senarai F1. Jangan beri markah kedua untuk idea yang sama. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Terangkan peranan jurutera dan artisan dalam tamadun awal. [4 markah]

Panduan: Nyatakan tugas utama serta satu butiran bagi setiap pekerjaan.

Contoh jawapan: Jurutera mengawal sistem pengairan sungai. Pengurusan pengairan ini menyokong pertanian yang menggunakan saliran. Artisan pula menghasilkan barangan pertukangan melalui kerja mengukir, menempa besi dan membuat tembikar.

F1 Jurutera mengawal sistem pengairan sungai. [1 markah]

H1 Pengurusan pengairan menyokong kegiatan pertanian yang menggunakan saliran. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Artisan menghasilkan barangan pertukangan. [1 markah]

H2 Mereka menjalankan kerja mengukir, menempa besi atau membuat tembikar. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S08 · Kemajuan teknologi dan organisasi sosial memperlihatkan dua aspek berbeza dalam tamadun awal.

B4S08 · Cabaran · Buku teks hlm. 83–83 · SP 4.1.3

(a) Nyatakan dua asas pembahagian kelas sosial masyarakat tamadun awal. [2 markah]

Panduan: Fikirkan pekerjaan, harta dan pengaruh.

Contoh jawapan: Kelas sosial dibahagikan berdasarkan jenis pekerjaan dan kekayaan.

F1 Satu jawapan yang tepat daripada: jenis pekerjaan, kekayaan atau pengaruh. [1 markah]

F2 Satu lagi jawapan berbeza daripada senarai F1. Jangan beri markah kedua untuk idea yang sama. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Jelaskan bagaimana teknologi membantu kehidupan melalui pembuatan logam dan penciptaan roda. [4 markah]

Panduan: Sokong setiap kemajuan dengan kegunaan alat yang dihasilkan.

Contoh jawapan: Teknologi pembuatan logam menghasilkan peralatan seperti bajak yang digunakan dalam pertanian. Penciptaan roda pula membolehkan penggunaan kereta kuda dan kereta lembu untuk mengangkut hasil pertanian serta membantu perhubungan penduduk.

F1 Teknologi pembuatan logam menghasilkan peralatan. [1 markah]

H1 Contohnya, bajak digunakan dalam kegiatan pertanian. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Roda membolehkan penggunaan kereta kuda atau kereta lembu. [1 markah]

H2 Kenderaan tersebut mengangkut hasil pertanian atau membantu perhubungan penduduk. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S09 · Tamadun awal mempunyai institusi agama dan sistem tulisan.

B4S09 · Sederhana · Buku teks hlm. 84–84 · SP 4.1.3

(a) Apakah piktograf? Nyatakan satu kegunaan tulisan dalam tamadun awal. [2 markah]

Panduan: Berikan maksud bentuk tulisan dan satu fungsi.

Contoh jawapan: Piktograf ialah tulisan menggunakan simbol gambar. Tulisan digunakan untuk menyimpan rekod tentang masyarakat.

F1 Piktograf ialah sistem tulisan menggunakan simbol gambar. [1 markah]

F2 Tulisan digunakan untuk menyimpan rekod atau perkara penting tentang masyarakat dan diri. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Jelaskan dua ciri agama dan kepercayaan dalam tamadun awal: institusi agama dan kepercayaan kepada tuhan. [4 markah]

Panduan: Huraikan tugas institusi agama dan bentuk kepercayaan masyarakat.

Contoh jawapan: Institusi agama mengurus upacara seperti korban binatang dan persembahan makanan kepada kuasa roh. Masyarakat tamadun awal juga mempercayai banyak tuhan, antaranya tuhan bulan, matahari, ibu dan sungai.

F1 Institusi agama mengurus upacara keagamaan. [1 markah]

H1 Contohnya, upacara korban binatang atau persembahan makanan kepada kuasa roh. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Masyarakat tamadun awal mempercayai banyak tuhan. [1 markah]

H2 Antara tuhan yang disembah ialah tuhan bulan, matahari, ibu atau sungai. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4S10 · Contoh situasi: Murid melihat pameran replika tulisan piktograf dan patung pemerintah tamadun awal.

B4S10 · Cabaran · Buku teks hlm. 84–85 · SP 4.1.3, K4.1.8

(a) Nyatakan dua subjek patung atau lukisan yang dihasilkan oleh artis tamadun awal. [2 markah]

Panduan: Pilih dua subjek yang berlainan.

Contoh jawapan: Artis menghasilkan patung dan lukisan tuhan atau dewa serta pemerintah.

F1 Satu jawapan yang tepat daripada: tuhan/dewa, pahlawan atau pemerintah. [1 markah]

F2 Satu lagi jawapan berbeza daripada senarai F1. Jangan beri markah kedua untuk idea yang sama. [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

(b) Pada pendapat anda, jelaskan dua sebab sumbangan tulisan dan kesenian tamadun awal perlu dihargai. Berikan satu sebab bagi setiap bidang. [4 markah]

Panduan: Kaitkan alasan dengan rekod dan gambaran budaya. Ini cadangan jawapan nilai.

Contoh jawapan: Cadangan jawapan: Tulisan perlu dihargai kerana menyimpan maklumat masyarakat. Rekod membolehkan perkara penting tentang kehidupan mereka terus diketahui. Kesenian pula menggambarkan budaya sesuatu tamadun. Gaya, teknik, patung dan lukisan membantu kita mengenali budaya masyarakat yang menghasilkannya.

F1 Tulisan perlu dihargai sebagai cara menyimpan maklumat masyarakat. [1 markah]

H1 Rekod membolehkan perkara penting tentang kehidupan masyarakat terus diketahui. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Kesenian perlu dihargai kerana menggambarkan budaya masyarakat. [1 markah]

H2 Gaya, teknik, patung atau lukisan membantu kita mengenali budaya tamadun yang menghasilkannya. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

Bahagian B · Panduan esei

B4E01 · Huraikan empat ciri tamadun awal berikut: pertanian dan perdagangan, sistem pemerintahan, pembentukan bandar serta pengkhususan pekerjaan. Berikan satu huraian bagi setiap ciri.

B4E01 · Mudah · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3

Contoh jawapan

Pertanian dan perdagangan berkembang dalam masyarakat tamadun awal. Dalam perdagangan tempatan, penduduk kota mendapatkan makanan dan hasil pertanian dengan menukarkan barangan kraf tangan serta perkhidmatan. Kegiatan ini memperlihatkan pertukaran antara penduduk.

Sistem pemerintahan diwujudkan untuk mengurus kota yang berkembang. Pada peringkat pemerintahan raja, baginda dibantu oleh pegawai daripada golongan bangsawan dan pendeta. Pembantu ini terlibat dalam urusan pemerintahan negara-kota.

Pembentukan bandar bermula daripada perkembangan petempatan. Apabila jumlah penduduk bertambah, kampung berkembang dan disatukan menjadi bandar. Bandar mempunyai penduduk yang lebih ramai serta pelbagai latar belakang.

Pengkhususan pekerjaan pula muncul apabila bandar berkembang pesat. Penduduk menjalankan tugas yang berlainan, seperti pengutip cukai, jurutera dan artisan. Artisan menumpukan kerja seperti mengukir, menempa besi serta membuat tembikar.

Isi penting · maksimum 8 markah

F1 Pertanian dan perdagangan berkembang dalam masyarakat tamadun awal. [1 markah]

H1 Hasil pertanian ditukar dengan kraf tangan atau perkhidmatan dalam perdagangan tempatan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Kerajaan mengurus pemerintahan kota. [1 markah]

H2 Raja dibantu pegawai daripada golongan bangsawan dan pendeta. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

F3 Petempatan berkembang menjadi bandar. [1 markah]

H3 Pertambahan penduduk menyebabkan kampung berkembang dan disatukan menjadi bandar. (Huraian mesti dikaitkan dengan F3.) [1 markah]

F4 Pengkhususan pekerjaan muncul. [1 markah]

H4 Penduduk menjalankan tugas berlainan seperti pengutip cukai, jurutera atau artisan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F4.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4E02 · Terangkan konsep tamadun menurut Islam dan Barat seperti yang dihuraikan dalam buku teks. Bincangkan empat perkara: pembangunan Islam, pandangan Al-Attas, penekanan Barat dan pandangan Toynbee.

B4E02 · Mudah · Buku teks hlm. 78–79 · SP 4.1.2

Contoh jawapan

Menurut pandangan Islam, tamadun merangkumi pembangunan lahiriah dan rohaniah. Pembangunan tersebut berasaskan nilai yang disarankan oleh al-Quran, hadis serta ajaran Nabi Muhammad SAW. Islam dilihat sebagai al-Din, iaitu cara hidup.

Syed Muhammad Naquib Al-Attas menekankan kehidupan bermasyarakat yang mencapai kehalusan tatasusila. Beliau turut mengaitkannya dengan kebudayaan yang luhur bagi seluruh masyarakat. Pandangan ini memberikan perhatian kepada mutu kehidupan masyarakat.

Huraian pandangan Barat dalam buku teks menekankan pembangunan lahiriah. Antara bidang yang diberikan perhatian ialah kesenian, penulisan, undang-undang dan perbandaran. Pencapaian tersebut membantu menggambarkan tahap kemajuan masyarakat.

Arnold J. Toynbee pula menjelaskan tamadun sebagai suatu sistem masyarakat yang diperkasakan. Sistem ini merangkumi politik, ekonomi, sosial, kesenian dan kebudayaan. Oleh itu, pandangannya melibatkan beberapa bidang kehidupan yang saling berkaitan.

Isi penting · maksimum 8 markah

F1 Islam merangkumi pembangunan lahiriah dan rohaniah. [1 markah]

H1 Pembangunan berasaskan nilai al-Quran, hadis serta ajaran Nabi Muhammad SAW. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Al-Attas menekankan kehalusan tatasusila masyarakat. [1 markah]

H2 Beliau turut menekankan kebudayaan yang luhur dalam kehidupan bermasyarakat. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

F3 Pandangan Barat menekankan pembangunan lahiriah. [1 markah]

H3 Contohnya kesenian, penulisan, undang-undang dan perbandaran. (Huraian mesti dikaitkan dengan F3.) [1 markah]

F4 Toynbee melihat tamadun sebagai sistem masyarakat yang diperkasakan. [1 markah]

H4 Sistem tersebut meliputi politik, ekonomi, sosial, kesenian dan kebudayaan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F4.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4E03 · Jelaskan empat pencapaian budaya dan pemikiran tamadun awal melalui teknologi, agama dan kepercayaan, tulisan serta kesenian. Sokong setiap isi dengan satu contoh atau fungsi.

B4E03 · Sederhana · Buku teks hlm. 83–85 · SP 4.1.3

Contoh jawapan

Dalam bidang teknologi, masyarakat tamadun awal menghasilkan peralatan untuk kegunaan harian. Pembuatan logam membolehkan alat seperti bajak digunakan dalam pertanian. Penciptaan roda turut membantu penggunaan kenderaan bagi mengangkut hasil pertanian.

Agama dan kepercayaan pula mempunyai institusi yang mengurus upacara keagamaan. Antara upacara tersebut ialah korban binatang dan persembahan makanan kepada kuasa roh. Peranan institusi ini memperlihatkan pengurusan kegiatan keagamaan dalam masyarakat.

Penciptaan tulisan membolehkan manusia menyimpan rekod. Rekod tersebut mengandungi perkara penting tentang masyarakat dan diri mereka. Bentuk tulisan awal menggunakan piktograf, iaitu simbol gambar, sebelum perkembangan sistem tulisan yang lebih baik.

Dalam bidang kesenian, artis menghasilkan patung dan lukisan. Antara subjek hasil seni itu ialah tuhan, dewa, pahlawan serta pemerintah. Gaya dan teknik penghasilannya menggambarkan budaya setiap tamadun.

Isi penting · maksimum 8 markah

F1 Teknologi menghasilkan peralatan untuk kegunaan masyarakat. [1 markah]

H1 Contohnya, alat logam seperti bajak membantu pertanian atau roda membantu pengangkutan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Agama dan kepercayaan mempunyai institusi yang tersendiri. [1 markah]

H2 Institusi agama mengurus upacara seperti korban binatang atau persembahan makanan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

F3 Tulisan membolehkan penyimpanan rekod. [1 markah]

H3 Rekod menyimpan perkara penting tentang masyarakat dan diri mereka. (Huraian mesti dikaitkan dengan F3.) [1 markah]

F4 Kesenian menghasilkan patung dan lukisan. [1 markah]

H4 Antara subjeknya ialah tuhan, dewa, pahlawan atau pemerintah. (Huraian mesti dikaitkan dengan F4.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4E04 · Huraikan empat peranan pekerjaan dalam tamadun awal: pegawai pemerintah, jurutera, artisan serta saudagar atau pedagang. Jelaskan satu butiran sokongan bagi setiap peranan.

B4E04 · Sederhana · Buku teks hlm. 81–83 · SP 4.1.3

Contoh jawapan

Pegawai pemerintah membantu raja mengurus negara-kota. Golongan bangsawan dan pendeta menjadi antara pegawai yang membantu urusan pemerintahan. Peranan mereka perlu difahami bersama perkembangan kota yang mempunyai penduduk dan kegiatan yang semakin banyak.

Jurutera mengawal sistem pengairan sungai. Pengairan menyokong kegiatan pertanian yang menggunakan saliran. Tugas khusus ini merupakan antara pekerjaan baharu yang wujud dalam masyarakat apabila perkembangan bandar meningkatkan keperluan terhadap pekerjaan yang berlainan.

Artisan pula menumpukan masa kepada penghasilan barangan pertukangan. Mereka melakukan kerja mengukir, menempa besi dan membuat tembikar. Contoh tersebut menunjukkan bahawa kemahiran artisan berbeza daripada tugas pentadbiran dan pengairan.

Saudagar serta pedagang menjalankan kegiatan pertukaran barang. Mereka bertukar-tukar barangan yang dihasilkan oleh artisan. Oleh itu, kegiatan pertukangan dan perdagangan mempunyai hubungan melalui barangan yang dihasilkan dan dipertukarkan.

Isi penting · maksimum 8 markah

F1 Pegawai pemerintah membantu raja mengurus negara-kota. [1 markah]

H1 Pegawai daripada golongan bangsawan dan pendeta membantu urusan pemerintahan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Jurutera mengawal sistem pengairan sungai. [1 markah]

H2 Pengairan menyokong kegiatan pertanian yang menggunakan saliran. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

F3 Artisan menghasilkan barangan pertukangan. [1 markah]

H3 Mereka melakukan kerja mengukir, menempa besi atau membuat tembikar. (Huraian mesti dikaitkan dengan F3.) [1 markah]

F4 Saudagar atau pedagang menjalankan pertukaran barang. [1 markah]

H4 Mereka menukarkan barangan yang dihasilkan oleh golongan artisan. (Huraian mesti dikaitkan dengan F4.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

B4E05 · Jelaskan hubungan antara empat perkembangan berikut dalam pembentukan tamadun awal: pertanian, pembentukan bandar, pengkhususan pekerjaan dan sistem pemerintahan. Bina empat isi yang masing-masing disertai sebab atau kesan yang tepat.

B4E05 · Cabaran · Buku teks hlm. 81–82 · SP 4.1.3, K4.1.6

Contoh jawapan

Perkembangan pertanian menggalakkan manusia membina petempatan kekal. Petempatan ini bermula dengan kampung. Hubungan tersebut menunjukkan bahawa kegiatan mendapatkan makanan berkait dengan perubahan tempat tinggal masyarakat dalam tamadun awal.

Apabila bilangan penduduk bertambah, kampung berkembang dan disatukan sehingga membentuk bandar. Bandar mempunyai penduduk yang lebih ramai dengan pelbagai latar belakang. Oleh itu, pembentukan bandar merupakan perkembangan daripada petempatan yang semakin besar.

Perkembangan bandar turut menggalakkan pengkhususan pekerjaan. Pelbagai tugas dijalankan oleh golongan seperti pengutip cukai, jurutera dan artisan. Setiap golongan menumpukan kerja berlainan dalam masyarakat yang semakin berkembang.

Kota yang berkembang memerlukan sistem pemerintahan untuk mengurus kegiatannya. Kerajaan dibentuk bagi tujuan tersebut. Undang-undang juga diwujudkan untuk melicinkan pentadbiran. Perkembangan ini memperlihatkan hubungan antara pertumbuhan kota dengan pengurusan masyarakat yang lebih teratur.

Isi penting · maksimum 8 markah

F1 Perkembangan pertanian menggalakkan petempatan kekal. [1 markah]

H1 Manusia membina petempatan yang bermula sebagai kampung. (Huraian mesti dikaitkan dengan F1.) [1 markah]

F2 Pertambahan penduduk mendorong pembentukan bandar. [1 markah]

H2 Kampung berkembang dan disatukan membentuk bandar yang lebih ramai penduduknya. (Huraian mesti dikaitkan dengan F2.) [1 markah]

F3 Perkembangan bandar menggalakkan pengkhususan pekerjaan. [1 markah]

H3 Muncul pekerjaan seperti pengutip cukai, jurutera atau artisan bagi memenuhi pelbagai tugas. (Huraian mesti dikaitkan dengan F3.) [1 markah]

F4 Kota yang berkembang memerlukan sistem pemerintahan. [1 markah]

H4 Kerajaan dibentuk untuk mengurus kota dan undang-undang membantu melicinkan pentadbiran. (Huraian mesti dikaitkan dengan F4.) [1 markah]

Terima ungkapan setara dan jawapan lain yang tepat berdasarkan sukatan KPM serta menepati soalan. Jangan gandakan markah bagi idea yang sama. Panduan ini untuk semakan kendiri; pertimbangan guru menentukan penerimaan jawapan.

Sumber

Sejarah Tingkatan 1, KSSM, KPM/DBP, cetakan pertama 2016, ISBN 978-983-49-1119-5. Standard: DSKP KSSM Sejarah Tingkatan 1, KPM 2016. Halaman dalam rujukan soalan ialah nombor halaman bercetak buku teks.

Buku teks KPM · DSKP KPM

© 2026 LauPeh, setakat hak yang boleh dilindungi. Bahan asal untuk pembelajaran percuma.